

18.12.23р. 31гр. укр. літ.

Доброго дня. Тема уроку. Проблеми душевної рівноваги, повноцінного життя, специфіки творчого процесу. Психологічно переконливе розкриття внутрішнього стану людини. Символічні образи, ускладнена метафора. Поетика імпресіонізму твору «Intermezzo» М. Коцюбинського

Увага! Виконані завдання надсилати за електронною адресою:
moshev2020@icloud.com

ТЕОРЕТИЧНИЙ БЛОК

1. Історія написання новели

1.1. Слово вчителя.

Ліричний герой твору «Intermezzo» — це не хто інший, як Сонцепоклонник Михайло Коцюбинський, який дуже трепетно, з особливою любов'ю ставився до сонця, природи, адже вони додавали снаги його хворобливому з дитинства організмові, а виснаженій душі — натхнення для творчості.

1.2. Теорія літератури.

* Що таке інтермецо?

* До якого пласта лексики належить це слово?

Intermezzo в перекладі з італійської означає «перерва». У музиці — невеличка інструментальна п'єса, що в XVII ст. виконувалася в перерві між актами трагедії, а пізніше — опери. Отже, це музичний термін.

1.3. Причини написання новели (розповідь учителя або повідомлення учня (випереджувальне завдання))

Епізод, описаний Коцюбинським, справді мав місце в житті письменника 1908 року. Це був рік найбільшого розмаху реакції, яка настала після революційних подій 1905-1907 років. Кожен день приносив звістки про розправу над людьми, які боролися за землю і за волю. Тюрми переповнилися правдошукачами, військово-польові суди чинили розправи, а то й самосуди: стріляли, вішали, били.

У листі до М. Чернявського Коцюбинський писав: «Ви не можете уявити собі, що я пережив, бачачи те все на власні очі, і який це мало вплив на мої хворі нерви. Мені тепер ще гірше, ніж було: не можу ані спати, ані їсти. Ледве пишу до вас».

Україн виснажений службою, громадською роботою, знесилений хворобою, він мріяв про відпустку. Окрім цього, дедалі нестерпнішою ставала проблема вибору між Олександром Аплаксіною та родиною. Митець слова не бачив

виходу з такого драматичного любовного трикутника, і ця обставина змушувала його страждати. Беатріче... Так називав її Коцюбинський. Сімейні стосунки з дружиною, Вірою Дейшею, були дуже натягнутими, лише діти не давали йому розірвати шлюб. Закоханим залишалося лише листуватись.

Його листи до коханої, видані у 1938 році, — це чималий том, роман у листах. О. Аплаксіна пережила Коцюбинського на кілька десятків років, але так і залишилася до кінця життя самотньою.

2. Діалог між дружиною Вірою Дейшею і Коцюбинським

Увійшла дружина — спокійна, впевнена.

— Так далі тривати не може. Я не збираюся ні про що просити, але ти мусиш сказати, як нам жити далі?

Тільки тепер він помітив у її руці лист. Одразу впізнав почерк Беатріче. Пекучий сором і жаль охопили його. Вона щось говорила про дітей, про перші роки кохання, при цьому залишалась незворушною: ні сльозинки, ні докорів — сухий бухгалтерський підсумок їхнього життя. Він слухав і не слухав. Відчував лиш, як повільно провалюється у безодню. І сказав:

— Вибач, якщо все це можна вибачити. Я не залишу сім'ї, коли навіть доведеться переступити через себе.

Вона вийшла. Він озирнувся довкола, в цілому всесвіті не було нікого. Нікого і нічого, тільки пекучий нестерпний біль.

Хіба вмерти? Ні дружина, ні Беатріче від цього не постраждають. Що він може їм дати, крім горя? Ковтнути отруту і ввійти у царство спокою. Але не міг ворухнутись. Тіло немов розбив параліч. «Це — межа, — зрозумів він. — Там, за нею, — божевілля».

3. Робота над змістом (перейти за посиланням <https://www.youtube.com/watch?v=qTw72QGJrr0>)

Вкрай виснажений М. Коцюбинський звертається до друзів із проханням прийняти його на літній відпочинок. На цю просьбу відгукнувся меценат, давній знайомий, великий землевласник Євген Чикаленко, який радо запропонував письменнику свій дім у селі Кононівка. Там Михайло Михайлович провів декілька тижнів. Тому й новела «Intermezzo» присвячена Кононівським полям.

* Зверніть увагу на присвяту. У чому її незвичність?

* Хто з письменників присвячував твори і кому? Назвіть їх. (Т. Г. Шевченко — В. Жуковському «Катерина», Якову де Бальмену «Кавказ», Марко Вовчок — Т. Г. Шевченку «Інститутка».)

«Читаю велику книгу природи, — пише Коцюбинський в одному з листів, — і коли навчуся дечому, буду писати. З того часу, як я опинився на самоті,

відчуваю, як я страшенно втомився душею. Не фізична втома, а душевна. Не хочеться бачити людей, говорити. Хочеться скинути з себе весь накіп людського бруду, який непомітно заливав твоє серце, хочеться очиститися й відпочити».

Не дивно, що навіть природа, яка потім зазвучить музикою в новелі, спочатку не могла заспокоїти митця, навіть викликала роздратування. Проте Коцюбинський бореться з цією втомою за внутрішній спокій, який би дав йому змогу поринути в улюблену справу — художню творчість. Звернімося до самого твору.

4. Евристична бесіда

* Чи не здивувало вас те, що у прозовому творі на початку є «дійові особи», як у драмі? Що б це значило? (*Особливий прийом виразності, який вказує, що буде в центрі уваги — природа, почуття.*)

* Які дійові особи здаються вам особливими, незвичайними?

* Чи можна твір «Intermezzo» вважати цілком автобіографічним? (*Ні, тут багато узагальнень.*)

* Які проблеми порушено в новелі?

ПРАКТИЧНИЙ БЛОК

1. Робота у зошитах (запис проблематики твору)

1. Душевна рівновага.
2. Повноцінне життя.
3. Специфіка творчого процесу.
4. Справедливість і людська гідність.

2. Аналіз змісту новели (перейти за посиланням)

<https://www.youtube.com/watch?v=B8Q9Z83TIkw>

* Що спричинило важку втому героя? У чому його трагедія? Прочитайте. (*Ліричний герой перебуває у стані втоми, яка ось-ось має закінчитися депресією. І він сам це усвідомлює. Його втомилі люди, постійне «треба» .*)

* Герой хоче втекти від людей. Він навіть починає заздрити планетам. Чому? (*Бо кожна з них має свою орбіту і ніщо не стає їм на дорозі. А люди стикаються одне з одним щодня.*)

* Поїзд, повний людського гаму, несе героя подалі від Залізної руки города. Як ви це розумієте? (*У містах земля недоступна для людини, бо вона одягнена в камінь і залізо.*)

* Згадайте перші хвилини перебування героя в кімнаті. У його душі помічаємо не просто втому, а стрес. З чого це видно? Прочитайте. (*Він збайдужів до*

людського горя. Душа вже перенасичена стражданнями. Звістку про розстріляних, повішаних заїдає стиглою сливою.)

* Чи можна його звинувачувати у жорстокості та байдужості?

* Отже, у душі героя відбуваються певні психологічні зміни. Спробуємо зобразити їх схематично: УТОМА — ДЕПРЕСІЯ — СТРЕС.

* Що здивувало героя в перші хвилини перебування на лоні природи? Прочитайте. *(Його здивувала абсолютна тиша. Він знайшов те, чого бажав. Приходить заспокоєння, втома непомітно залишає героя. Це і є перерва, інтермецо.)* Продовжимо схематичне зображення психологічних змін у душі героя: УТОМА — ДЕПРЕСІЯ — СТРЕС — ІНТЕРМЕЦО

* На подвір'ї герой спостерігає за собаками. Чи можна провести паралель між ліричним героєм і вівчарками? Прочитайте. *(Безперечно, адже вони, як і герой, були на припоні. Чоловіка тримала, наче ланцюг, Залізна рука города, роблячи його знервованим, злим. Металевий ланцюг робив те саме з вівчарками.)*

* Ви помітили, що характери у вівчарок різні, та й клички автор вибрав не випадково. Яка вівчарка, на вашу думку, є символом селянства? *(Оверко)*

* А кого може уособлювати Пава? *(Дворянство)*

* Хто такий Трепов? *(Прізвище петербурзького генерал — губернатора, одного з організаторів розправ з непокірними.)*

* Отже, серед нив приходить заспокоєння, але абсолютного зцілення ще нема. У якому епізоді твору ми це помічаємо?

* Прочитайте. Це сталося серед нив. Герой милувався колоссям, слухав спів жайворонка, простягав руки до сонця і раптом побачив тінь на землі. Він насторожився: «Невже це знову людина?» Але переконавшись, що це лише тінь від хмари, зрадів, бо ще не готовий до зустрічі з людиною.

* Дні героя течуть серед степу. Що бентежить його душу? Прочитайте. *(Він відчуває космічний зв'язок із землею, відчуває себе багатим, хоч не має грошей, бо йому належить зозулине «ку-ку», пісня жайворонка.)*

* Як ліричний герой реагує на розповідь про людське горе. Прочитайте. *(Він уже не заїдає звістку про людське горе стиглою сливою, а відчуває, як знову натягуються струни душі, настроєні природою: «Йду поміж люди. Душа готова, струни тугі, налажені, вона вже грає...»)*

* Визначити, який епізод є найбільш вражаючим у фіналі твору (кульмінація). *(Сповідь селянина про людське горе)*

* Отже, серед степу герой знаходить спокій. А чи готовий він знову повернутися до людей? Прочитайте. *(Так, ліричний герой уже готовий повернутися до людей, адже, зустрівшись із селянином, він не втікає, а починає розмову з ним, наче із давнім знайомим.)*

* За що ліричний герой дякує сонцю? Прочитайте. (*Він дякує сонцю за те, що воно по-материнськи своїм промінням обігріває його тіло і зцілює вкрай виснажену душу.*)

* Про що розповідав селянин героєві? (*Селянин у своїй коротенькій розповіді змалював жахливу картину людського горя: «п'ятеро діток голодних чомусь не забрала гарячка...», «між людьми, як між вовками», «найближча людина готова продати» .*)

* Завершимо схематичне зображення психологічних змін у душі героя:
УТОМА — ДЕПРЕСІЯ — СТРЕС — ІНТЕРМЕЦО — ЗЦІЛЕННЯ.

* Отже, що зцілило ліричного героя, натягнуло струни втомленої від людського горя душі? (*Природа — це цілюще джерело. Недаремно твір присвячений кононівським полям. Адже саме на цих нивах герой, влаштувавши собі невеличке інтермецо, знайшов спокій, поборов депресію.*)

Справді, ми мали змогу пересвідчитись у правдивості цих слів. Ліричний герой новели потрапив під колесо долі, але зумів підвестись і, переживши тяжку душевну кризу, здатен знову повернутися до активного життя, служити інтересам народу.

Що принесло йому заспокоєння? Без сумніву, кононівські поля. Вони стали тією ланкою у ланцюгу життя, яку письменник влучно назвав «інтермецо», перервою. Лише у природі є гармонія, якої постійно шукає людина. Депресію, на думку Коцюбинського, можна подолати — для цього потрібно йти в природу, це останній шанс для тих, хто втратив віру у життя.

Добра порада, особливо для нас, людей ХХІ ст. Ми живемо у вік, коли колесо життя набирає все більших обертів: розвиток науки, техніки, великий потік інформації. Людській психіці важко вистояти в таких умовах. Інколи маленька життєва незгода може стати фатальною. Не кожен може знайти себе у цьому бурхливому суєтному житті. Звідси алкоголізм, наркоманія, суїциди...

У житті практично всіх людей є ситуації, коли вмовити себе, що все могло би бути й гірше, не вдається, оскільки здається, що гірше вже нікуди. І зовсім не віриться, що ви зможете так само безтурботно сміятися, як і раніше. Зможете! Чорна смуга у вашому житті настала не назавжди, але якщо ви не знайдете сили допомогти собі, то без втрат не обійдеться. Ви ризикуєте озлобитись і розгубити багато цінних якостей. Отже, вибирайте: вам може допомогти відомий лікар — час, але можете допомогти собі й самі. Якщо вирішили самостійно боротися за свою душевну рівновагу, вірте, що життя вас не залишить. Чорна смуга обов'язково закінчиться.

Зрозумійте, що пережити неприємність можете тільки ви, тому не перекладайте її на плечі інших. Знайдіть зразок: людину, яка вистояла в подібній чи ще складнішій ситуації. Поміркуйте над тим, як вона справлялася зі своїми проблемами. Запам'ятайте: комусь буває ще гірше.

Не замикайтеся на своїх проблемах і побільше спілкуйтеся з людьми. Будьте відкритими, щирими — поряд є багато людей, які теж потребують допомоги і підтримки.

Якщо вам здалося, що вас хотіли образити, не робіть поспішних висновків. Ви зараз вразливі й можете все неправильно зрозуміти.

Згадайте, що навколо вас багато людей, які чекаю вашої підтримки; багато справ, які вимагають ваших рук і розуму.

Постарайтеся виробити у себе звичку радіти життю. Це безперервна низка миттєвостей, які змінюють одна одну. Шукайте серед них приємні.

Перестаньте хвилюватися з приводу тих неприємностей, які вам непідвладні.

Вчіться позитивного мислення. Не допускайте, щоби вами оволодівали неприємні думки і негативні емоції. Адже «наше життя — це те, чим роблять його наші думки» (*Марк Аврелій*).

ДОМАШНЄ ЗАВДАННЯ

1. Прочитати новелу «Intermezzo» повністю, дібрати заголовки до кожної частини у вигляді цитатного плану.
2. Визначити символічні образи новели.
3. Вивчити напам'ять уривки з новели «Intermezzo» (за бажанням).